

(Springbrunnen), — tega, bravec, ki nisi sam vidil, ti ne morem z besedo popisati; misli si posvetni raj in imel bodeš zapopadek.

Na sredi sejmišča je mestna županija postavila 4 sežnje visoko piramido, ki je bila z zelenim smerečjem ovita in nad katero so vihrale bandera, v sredi piramide se je odlikoval cesarski orel s šesterimi različnimi banderi; na vsaki strani pa je stala 9 čevljev visoka malana podoba „Krajna“ in „Ljubljana“; krog in krog pa rajda zelenih smerek, okoli katerih so se ovijali venci in razsvitljeni baloni.

Na Št. Jakobškem tergu je bila krasna iz cvetlic napravljena kaskada, obdana z zelenimi smerekami, ki so se sklepale s posamnimi venci in vse je bilo razsvitljeno z baloni.

Most na bregu ste kinčale na vsakem koncu dve 4 sežnje visoke piramidi, razsvitljene z lampicami; na vsaki strani po celem mostu so na jamborih bili viditi malani gerbi avstrijski in bavorski; vse pa je bilo polno lepo razrednih balonov, ki so bili razsvitljeni.

Glavar vseh mostov pa je bil Francov (špitaljski) most. Lepote tega ti, dragi bravec, dostojno popisati spet ne moremo — misli si ga vsega žarečega od več ko 1500 lamp v rudečem ognji, in imel boš nekolikšen zapopadek.

Omeniti imamo še dveh naprav mestne županije. Da bi ljubljanski grad na posebno vižo razsvetili, si je mesto naročilo iz Dunaja novo najdbo električne luči (umetno solnce); svetila je sicer kakor lepa kresničica, al veliko več smo še pričakovali, da bo. Tudi Ljubljana ni bila pozabljena, in čeravno je bila velika pomorska ladija z dvema jamborama napravljena, so vse bolj še dopadli naši domači lično opravljeni čolnici in pa slovenske pesmi, ki so jih verli Krakovčanje na njih lepo prepevali.

To so bile imenitnejše naprave mestne županije. Le en glas je, da je svojo nalogo hvalevredno dovela.

(Dalje sledi.)

Malega gospodarja bogastvo.

(Dalje.)

Povedali smo sedaj, koliko se te ali une klaje živini dajati mora, da ji zaleže toliko kakor sená. Treba je sedaj pa tudi, da gospodar vé: koliko sená ji je treba na dan pokladati, da je prav. Vednost in skušnje so nas pravo mero učile.

Vsakemu živinorejcu je znano, da velika in težka živina več živeža potrebuje, kakor mala in lahka. Dalje uči skušnja, da je neka mera klaje živini potrebna, le da se pri življenji ohrani, in ktera le ravno to nadomestuje, kar se po življenji obdela, — pa pri tolikšni meri klaje ni še vol ne za vprego, ne za pitanje pripraven, krava ne molze pri tolikšni meri ali celó malo. Ta klaja se imenuje tedaj ohranivna klaja; ona ne zdá več kakor toliko, da živina živi.

Le če živina čez to mero klaje dobiva, je za rabo, naj je že ta ali za mleko, meso ali za kaj drugega. Ta klaja se imenuje plodna klaja. Če se govedom, zlasti kravam, na vsaki cent nje žive teže ne daje več kot 2 funta sená ali kake druge namestitve klaje, se bo ohranila v svojem stanu, pa za nobeno večjo rabo ne bo. Le takrat, če jim gospodar daje na vsak cent žive teže naj manj 3 funte sená ali kake druge klaje toliko, da zaleže za 3 funte sená, bo živina za rabo in gospodar na dobičku. Če ima tedaj gospodar, postavimo, 5 centov težko kravo, ji mora dajati vsak dan naj manj 15 funtov sená ali kake druge klaje toliko da zaleže za 15 funtov sená: postavimo, sená 5 funtov, krompirja 10 funtov, da zaleže 5 funtov sená, slame tudi 10 funtov, da namestuje tudi 5 funtov sená; — v vsem tem bo dobila na dan toliko klaje, da zaleže 15 funtov sená. Če poleti poklada frišno klajo, bo 60 do 70 funtov detelje, grahorce ali kaj takega zelenega toliko zdalo kot 15 funtov sená, ker imenovane zeliša, dokler so frišne (presne) imajo v 100 delih svoje teže 75 do 80 delov vodenega.

Sedaj naj vzame mali gospodar kredo v roko, pa naj rajta: ali mu tisti funt, ki ga živini vsaki dan daje čez tisto pičlo mero (2 funta), da se le pri življenji ohrani, res kaj dobička verže ali ne? — Če ji vsaki dan 10 funtov sená ali toliko kake druge klaje daje, da zaleže 10 funtov sená, potrebuje za leto 36 centov in pol sená, — če pa ji daje po 15 funtov na dan, pa potrebuje 54³/₄ centov, tedaj 18¹/₄ centov več.

Ako ji je dal le 36 centov in pol sená na leto, ne bo imel nič dobička od tega, zakaj krava bo hirala in bo slaba, toliko, da bo le živela, pa shujšala bo, da tudi pri obilni klaji potem dolgo ne bo k moči prišla; tudi tele bo slabo, in morebiti komaj 300 do 400 bokalov vodenega mleka se bo napolzlo. Ako pa ji je dajal 1 funt več na dan, tedaj ji je dal 18¹/₄ centov več na leto, bo imel dobro izrejeno kravo, močno tele in najmanj dvakrat več mleka.

Ravno tako zamore gospodar iz odstavljenega teleta le tedaj močno živino si izrediti, ako mu je celi čas njegove rasti obilno in dobre klaje pokladal.

In koliko še drugega dobička mu dohaja iz ravno imenovanega poboljška! Veliko več gnoja in veliko boljšega kakor ga dela medla, slaba živina. Saj sploh moremo reči, da iz enega funta sená ali kake druge klaje, ktera zaleže za 1 funt sená (brez stelje), se 2 funta gnoja pridela, tedaj se iz 36 centov in pol sená ne bo več kot 73 centov slabega gnoja dobilo; če pa ji je dal 54³/₄ centov, mu bo dala ona 109 centov in pol dobrega gnoja. In ker skušnje učé, da se iz 10 centov gnoja pridela 1 vagán (2 mernika) reži, tedaj si gospodar iz tega, da si je 36 centov in pol gnoja od ene živine več pridelal, tudi pridelk reži za dobre 3 vagána in pol pomnožil.

Naj bi naši gospodinjari dobro pomislili in prevdarili, ker od tega bomo še pozneje govorili, kadar bomo svetovali: po kateri poti naj si gospodar zboljšuje svojo kmetijo.

(Dalje sledi.)

Gospodarske skušnje.

(Poterjena skušnja, ako živinorejec si hoče telico prirediti). Pred 8 leti sem kupil kravo, dimo, ki je že 3 teleta storila, pa nisem zvedil: ali junice ali telice. Ker je bila dobrega plemena, sem želel telico od nje odrediti; pa 5 juncov mi zaporedoma stori. Ko sem pa v „Novicah“ bral, da se mora krava s polnim vimenom k juncu poslati, da bo telico storila, poskusim to, in glejte! 3 leta zaporedoma mi po tej poskušnji, ki jo že 3 leta ponavljam, le telice stori.

Burja.

(Kako se ravna pridelk in dobrota krompirja potem, če se sadi globokeje ali plitveje?) Gosp. prof. Hlubek je na vertu c. k. štajarske kmetijske družbe dve leti zaporedoma to skusil in svojo skušnjo na drobno oznanil v „Wochenbl.“. Učile so te skušnje pa to-le: 1) če manj globoko je krompir pod zemljo, bolj je podveržen boleznem; globokeje sajenega se ne loti bolezen tako rada. Leta 1854 je bil 8 pavcov globoko sajeni popolnoma zdrav; leta 1855 pa še celó tisti, ki je ležal 13 pavcov pod zemljo, ni bil čisto vès zdrav; — 2) obé leti je bil tisti krompir najrodovitnejši, ki je bil le 4 do 5 pavcov pod zemljo, po številu gaje bilo 9krat in pol več, po vagi 32krat več; kolikor globokeje je bil sajen, toliko manj se ga je bilo pridelalo. Če pa je zemlja pešena, bi rekli, da ga bo gospodar naj več pridelal, ako ga sadi 6 ali 7 pavcov (tedaj dobrega pol čevlja) globoko, ker v ti globokosti najhitreje in tudi enako lepo ozeleni, ako je vreme kolčikaj bolj suhotno.

(Ovce plevejo lanišče). Naključilo se je na Francozkem, da so zvedili, kako se dajo lanišča prav lahko in čisto opletati, ki se sicer zelo težko plevejo. Cela čeda ovác je namreč zašla na lanišče, in po nobeni ceni jih ni mogel ovčár s polja spraviti, ker ni imel psa pri sebi. Gospodar pride ravno na polje in vidi celo trumo ovác na svojem lanišču. Ker se boji velike škode, gré ovčarja tožit. Sodnija

ga obsodi, da ima škodo poverniti, kakor jo bota dva zvedena moža cenila. Al kako se je komisija začudila, ko pride na lanišče škodo cenit, pa vidi, da je lan lepši kot je pred bil, in pa čist vsega plevéla! Ovce so namreč le plevél mulile na polji, lanú pa, za kterega ne marajo, se niso dotaknile. (Allg. Z. f. d. Land- u. Forstw.)

(Sol — poterjen pomoček zoper predenico (Flachsseide, cuscute). Kako silno zamori predenica včasih deteljša, je znano vsakemu gospodarju. Povedali smo že enkrat v „Novicah“, da ga ni boljšega pomočka zoper to poljsko pošast kakor je sol, — in vnovič beremo v „Landw. Z. f. Nord- u. Mitt. D.“, da sol gotovo pomaga. „Mesca augusta leta 1855 sem posolil na deteljši nemške detelje predenične kraje — pravi neki gospodar — in do danes (6. junija 1856) ni ne sledú tega škodljivega zeliša; ne deleč od mojega polja pa ga je že spet vse polno“.

Ogled po svetu.

Kraj in življenje na bregovih ogerske Donave v Budi in Peštu.

Spisal Šimen Šubic h koncu oktobra 1856.

Tukaj teče Donava od severja proti jugu. Po nji se pripelje popotnik doli od Dunaja. Večja kakor pri Dunaji se mu tukaj pokaže lepota po njenih bregovih. Preden jo parobrod prisope med mesti Budo in Pešt, ga srečajo trije prijazni otoki, gosto z zelenim drevjem obrašeni. Pervi in veči je sam v sredi Donave kakor da bi hotel popotnika opomniti: zdaj odpri oči in poglej, kako lepoto sem ti prihranil! Koj pod njim se spusti Donava na širokost, pa se razdeli tam, kjer bi bila naj širokeja, in objema dva prekrasna otočiča v obliči stare Bude. Donava gré med otočičoma in med staro Budo nekoliko v ovink, da je viditi kakor da bi bila plašno mesto spodila iz ravnine tje pod hribček, ki se ji na desni strani približa. Odtod se vleče mesto stare Bude po desnem bregu doli do Bude, ki se hitro naraša in celo dolino pod hribčikom zasipuje. Zdaj se na levi strani, kjer je Pešt, še ne vidi veliko drugega kot posamno stoječe hiše in fabrike. Ko se pa Donava pod otočičoma spet dobro stisne, se pa začno odpirati razgledi, da okó samo ne vé kam bi pred pogledalo. Na desno se dviguje iz spodnjega mesta podolgast griček, na njem stoji terdnjava v Budi. Kolikor bolj se bliža hribček s terdnjavo, kolikor ožji je spodnje mesto po bregu, toliko bolj se kažejo na širokem levem bregu imenitne in postavne pohišta mesta Pešta. Ko pa se pogleda naravnost po Donavi, se pa vidi veličanski verigasti most, ki derži čez Donavo iz Bude v Pešt. Človek, ki zagleda prvič mesti Budo in Pešt, nima časa, da bi vse ogledal, kako se pohišta od vode gori spušajo v breg, kje jih ločijo vinogradi in senčnate pota od prijazne terdnjave; prehitro ga odnese parobrod, toda ga tamkej pri mostu na suho spusti, ako ga je volja tukaj ostati in obiskati kraje in ljudi.

Buda, moj sedež, stoji, kar je je terdnjave, na gričku nad Donavo, večidel mesta je pa raztreseno krog grička. Največ ga je proti Donavi, ki deli mesti Budo in Pešt in pa široko ravan od razložnih hribčikastih okrajin. Tukaj na bregovih tihega potoka se gledate mesti, tukaj skazujete svojo lepoto. Na našem kraju je mesto razkropljeno skoraj celo uro deleč doli od stare Bude noter do spodnjega hribčika „Blocksborg“ imenovanega; na unem kraju, v Peštu, si pa hiše roke podajajo, njih postavni obrazi so obrnjeni sem na naš breg, na terdnjavo, in to vse zavolj mogočnega kupčijskega življenja, ki gré po Donavi gori in doli. Donava je žlahna žila, po nji se stekajo skupej pridelki večernih hribčikov in dolin in pa uni, ki jih je rodila široka juterna ravnina. Barke pa prevažujejo gori in doli tudi veliko pridelkov družih narodov. Doli iz terde Nemčije jo pripihajo parobrodi, odtod hodijo noter doli v černo morje in nosijo svoje blago na prodaj. Ladije, ki vihrajo s svo-

jimi banderi pred našimi očmi semtertje po Donavi, so se skazovale Turkom, Valahom, Slovanom, Ogrom in Nemcom, — ni čuda! da se vedó tako zalo sponašati! Al kakor deleč so bile, kakor mogočne se štejejo na vodi, ponižati se vendar le morajo in prikloniti se velikanu, našemu verigastemu mostu. Umetnost stavbina je postavila nas nad ladije, ktere se vozijo pod mostom. — Še ni 20 let, kar jim je pretergala Donava pot, ki je deržala po ladijah od brega do brega. Velike škode in silna potreba vedne zveze med Budo in Peštom je pripravila ljudi na misel, da bi si napravili trdnjej most. — Zdaj ga imajo. Kakor da bi stala dva Goljata v Donavi, ki si roké podajata, molita dva dobro podstavljena stebra iz rezanega kamna svoje glavi kviško v zrak. Na ramah nosita verige (ketine) in na teh visi most, ki je širok kakor vélika cesta. Na sredi se vozi, postrani so pa ozke ulice za pešce, po enih hodimo tje, po drugih nazaj. Ko sem pervikrat čez most šel, sem se kaj čudil, ko mi je strežaj, ki je sedel na koncu mosta pri kupcu, svetinjo ponudil; nisem vedil: zakaj. Kar pravi moj tovarš: „Krajcar hoče za most“, dam mu ga, uni pa meni svetinjo. Ko jo dobim v roke, jo pogledam, in glej, kaj ti je na nji: celi most. „Zdaj si pa močan, sem si mislil, pa te tudi morajo v čislj imeti, da ti celi most v roke dajo!“ Saj se vé, da je bila le prazna podoba na šibki svetinji, pa kaj se hočemo čuditi, če sem se veselil, da imam most v roki, ako je dosti takih ljudi bilo in jih bo, ki imajo vse svoje pametne in nespametne misli v eni umišljeni reči, ki še podobe nima. Iz teh misel me spravi tovarš, ki mi pravi: „no, ali si plačal Károna?“ Plačal sem ga, ali bo tudi za vselej, kakor je bilo nekđaj pri Gerkih za tistega, ki ni več Káronu iz unega sveta nazaj ušel? On pa pravi, da ne, da se svetinja oddaja in kupuje kolikorkrat kdo čez most gré. — Koj pred mostom na naši strani se začne griček v terdnjavo, pa je prekopan naravnost tje skozi kakor se pride čez most; ravno dokončujejo lepo uterjeno delo. Po prekopu se hodi pod hribčikom na bližnjico v tiste predmestja našega mesta, ki stojé notri zad za njim. Unkraj mesta pa derži naj lepša versta peštanskih hiš po bregu ob Donavi doli deleč dokler se vidi. (Dalje sledí.)

Zgodovinska povestica.

Kervava dolina.

Potovaje pred nekimi leti po Krasu pridem enega dne do sila sterme doline, ktera v globočini z raznim drevjem obrašena se ob kraji gole pečine proti visokemu hribu dviguje; le sama sterma steza pelje v strašno globino. Neki kmet, ki ga tū srečam, mi pové sledečo prigodbo: „Ko so v letu 1814 Francozi iz Krajnskega bežali, podeni od avstrijske armade, so je razdelili v majhne kerdela; domači brambovci so jim pogumno za petami bili. Neki oddelk francoske armade blizo 800 mož beži skozi Notrajsko proti morji. Serčni mejači pa so jih neprenehoma podili, tako, da vsi trudni in lačni, da se je duša v njih lovila, se podajo h počitku v zaznamovano dolino. Cesarskim udan kmet to zapazi in urno mejačem zakotek razodene. Hrabri Horvatje obsedejo globino. Ravno se Francozi zarano na daljni beg napravljajo, ker začno horvaške puške pokati in kmali scurkoma teče po dolini francoska kri. Od tistega časa pravijo dolini „kervava dolina“, in potoku, ki v nji izvira, „kervavi potok“.

Č—ki.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Gradca se od železnic, po kterih se bo štajarska dežela sklenila na več strani, piše sledeče: Na tri strani moramo železnicam radostni klicati „dobro došle!“ ker bojo vezale našo blagoslovljeno deželo ne le s soseda-mi našimi, temuč bojo deleč segle po svetu. Franc-Jožefova železnica nam bo odperla neizmerno bogate jutrove dežele, ktere imajo obilo pridelkov, ki jih mati